

УВОД

Приступа се изради Трећих измена и допуна Просторног плана општине Сврљиг 2024 (у даљем тексту: Просторни план), на основу Одлуке о изради Трећих измена и допуна просторног плана општине Сврљиг 2024 („Службени лист Града Ниша”, бр. 71/19) (у даљем тексту: Одлука).

Планирање, коришћење, уређење и заштита простора Просторног плана засниваће се на принципима уређења и коришћења простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 – исправка, 64/10 – УС, 24/11, 121/12, 42/13 – УС, 50/13 – УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19 и 37/19 - др. закон), начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), начелима о управљању водама, у складу са чланом 25. Закона о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16), Закона о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. закон), Закону о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС и 14/16), Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Правилнику о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, бр. 64/15), Националној стратегији одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12) и другим законским и подзаконским актима и документима Републике Србије којима се уређује ова област.

Просторни план ће бити заснован на планској, студијској и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији.

Саставни део Просторног плана ће чинити и Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ДОКУМЕНТА

Треће измене и допуне односе се на део територије општине Сврљиг, која се налази у катастарској општини Грбавче и обухвата следеће катастарске парцеле: 8590, 8531/1, 8532, 8533, 8536 и 8537, укупне површине од 17,2122 ха. Обухват Просторног плана је дефинисан чланом 2. Одлуке.

2. ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА, РАЗВОЈНИХ СТРАТЕГИЈА И ДРУГЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

2.1. Просторни план Републике Србије 2020 („Службени гласник РС“ бр.80/2010)

У циљу децентрализације и регионалног развоја планиран је концепт функционално-економских региона и области, као и полицентричан урбани систем заснован на моделу функционалних урбаних подручја, у којем општина Сврљиг са урбаним насељем као мањим урбаним центром, припада:

-Региону нивоа НСТЈ2 (1.669.379 становника), који чини 9 управних округа (Подунавски, Браничевски, Борски, Зајечарски, Топлички, Нишавски, Пиротски, Јабланички и Пчињски), без главног града, формираног око Ниша као урбаног центра међународног значаја, Смедерева, Пожаревца, Зајечара, Лесковца и Врања, као центрима државног значаја и Бором, Прокупљем и Пиротом као регионалним центрима;

-Области нивоа НСТЈ3 (375.453 становника), коју представља Нишавски управни округ са припадајућим општинама (град Ниш, Сврљиг, Алексинац, Ражањ, Гаџин Хан, Дољевац и Меровина), где сви градови имају улогу центра (само се у једном од њих налази канцеларија за регионални развој одговорна за финансирање и реализацију регионалних пројеката).

-Функционалном урбаном подручју међународног значаја (по моделу ФУП-а РС 2020. године са 465.776 становника), заједно са општинама града Ниша, Дољевац, Меровина, Гаџин Хан, Житорађа, Бела Паланка, Алексинац, Прокупље и Блаце, са центром у Нишу; као подручјем деловања и утицаја урбаног насеља у функционалном и економском смислу без обзира на административну организованост.

Подручје Просторног плана обухваћено је развојном осовином I ранга Коридора X дуж Лужне Мораве ка Скопљу и Солуну, који подразумева концентрацију индустрије, туризма и савремених услуга, и крака Xc дуж Нишаве ка Софији, за који се планира развој туризма, индустрије, шумарства и мањих привредних грана. Урбани центри биће од значаја за активирање ових привредних потенцијала, а квалитет повезивања са локалним и регионалним целинама биће просторно развојни приоритет.

Општина Сврљиг спада у крајње демографски угрожена подручја, за чији је опстанак кључан убрзани привредни развој, заснован на развоју примарног сектора кроз диверзификацију делатности. У брдском и планинском подручју Нишавског округа, које обухвата и планско подручје, приоритетни правци просторне орјентације пољопривредне производње су мешовито и пашњачко сточарство, са комплементарним воћарством и агрошумарством, као и посебним усмерењима ужих локалитета на виноградарство и производњу органске хране. Основни принципи привредног развоја су ослањање на локалне сировинске и људске ресурсе и еколошка оправданост планираних активности.

Кроз планско подручје пролази траса планираног аутопута Е-771, паралелна са постојећим државним путем I реда 25, и регионална железничка пруга, за коју се планира ревитализација и модернизација, али не спада у стратешке приоритете до 2014. године.

У погледу енергетске инфраструктуре планира се искоришћење потенцијала малих водотокова изградњом малих хидроелектрана, као и ветроелектрана за коришћење енергије ветра. У оквиру Тимочког регионалног система и постојећег Књажевачког подсистема за водоснабдевање, на територији катастарске општине Околиште планирана је акумулација првог приоритета $V_{\max}=15*10^6 m^3$ и КНУ=520mm, са постројењем за пречишћавање воде (ПШОВ). Кроз планско подручје планирана је траса гасовода, као и ВХФ-ФМ предајник са коридором РР везе.

У погледу заштите животне средине, планско подручје је подручје квалитетне животне средине претежно под шумама, воћњацима, виноградима, ливадама и пашњацима. Ризик од природних непогода представљају клизишта у појасу Сврљишких планина. Управљање комуналним и опасним отпадом упућује се на Регионални центар, односно Централно

регионално складиште у Нишу. Подручје Сврљишких планина третира се као међународно значајно биљно подручје ИРА.

2.2. Регионални просторни план за подручје Нишавског, Топличког и Пиротског управног округа, ("Службени гласник РС", бр. 1/13)

Површина обухвата Регионалног просторног плана за подручје Нишавског, Топличког и Пиротског управног округа, („Службени гласник РС“, бр. 1/13) је 7 717 km², од чега је у обухвату Просторног плана општине Свљиг 497,31km² (6,44%), за који су релевантне следеће његове одредбе:

Подручје ће се развијати у оквиру функционалног урбаног подручја (у даљем тексту ФУП) Ниша, са положајем на државном путу I реда бр. 25 (Ниш - Сврљиг - Књажевац).

Планирана је израда планске и пројектне документације за део аутопута Е-771 - државног пута I реда бр. 25 (Ниш - Сврљиг - Књажевац) чиме се у ширем појасу пута I реда бр. 25, планом резервише потенцијални коридор. Развој железничког саобраћаја представљаће модернизацију и електрификацију пруге (Ниш) - Сврљиг - Зајечар - Пристаниште Прахово. Преко Ниша, Сврљига и Књажевца интегрише се долина Тимока и тимочка развојна осовина, повезујући Зајечар (Бор), Неготин и Кладово, чиме се и остварује веза подручја Просторног плана са Доњим Подунављем.

Најповољније зоне за смештај привредних (производних и услужних) капацитета је индустријско привредна зона на уласку у Сврљиг из правца Ниша, и пословне зоне уз Сврљишки Тимок - уз железничку пругу и према обилазници М-25 око Сврљига.

Планира се изградња магистралног гасовода МГ-12 Ниш-Прахово, од ГРЧ „Књажевац“, преко територија града Ниша и општине Сврљиг ка Књажевцу. У делу трасе планира се изградња ГМРС „Сврљиг“, са које ће се снабдевати гасом потрошачи на територији општине Сврљиг.

Општина Сврљиг једина из региона положајно припада Тимочком регионалном систему који се на планском подручју ослања на планирану акумулацију „Околиште“. У општини Сврљиг, регулациони радови за заштиту од поплава пољопривредних површина и мањих насеља планирани су: на деоници реке Сврљишки Тимок у насељима Гулијан, Манојлице, Црнољевце, Округлице, Белоиња, Рибара, део Сврљига, Мерцелата, Нишевца и Плалилуле, на Правачкој реци део насеља Грбавча и Преконоге, на Лалинској реци и реци Калници насеља Лалинац и Плужине, на Белој реци (Топоничка река) насеља Пирковац и Попшица и на Гојмановачком потоку у насељу Гојмановац. Површине за заштиту од ерозије су у североисточном делу општине Сврљиг, у сливу Вишевске реке и планиране акумулације „Околиште“. Постоје значајне могућности за изградњу већег броја малих хидроенергетских постројења - малих хидроелектрана, на мањим бујичним водотоцима, али и на постојећим акумулацијама, на којима се до сада нису користили расположиви водни ресурси у области хидроенергетике.

Туристичке потенцијале треба валоризовати и у окружењу Сврљига (посебно Сврљишких планина, са ловним, еколошким и другим специјализованим видовима туризма). Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима-дестинацијама и местима: туристички к-д Н-2 око општинског центра Сврљиг и Бела Паланка (где се превезује са к-д Н-1), са Сврљишким планинама и др.

Заштита уређење и унапређење природних добара: „Преконошка пећина“, КО Преконога, СО Сврљиг, (заштићен Одлуком СО Сврљиг, бр. 633 - 4/2005 - 01, 31.август 2005. године), „Пећина Равна пећ“, КО Преконога, СО Сврљиг, (заштићен Одлуком СО Сврљиг, бр. 633 - 5/205 - 01, 31. август 2005. године), „Пећина Самар са прерастом Самар“, КО Копажкошара, СО Сврљиг, (заштићен Решењем Завода за заштиту природе и научно проучавање природних реткости НР Србије, бр.330, 2. новембар 1955. године), „Пећина Попшички пештер“, КО Попшица, СО Сврљиг, (заштићен Одлуком СО Сврљиг, бр. 633 -

2/05 - 01, 11. март 2005. године) и „Пећински систем Језава”, КО Копажкошара, СО Сврљиг, (заштићен Одлуком СО Сврљиг, бр. 633 - 3/06 - 01, 28. април 2006. године).

Интегрисање непокретних културних добара у савремене друштвене процесе на основу методологије активне конзервације, политике одрживог развоја и препорука потврђених међународних конвенција у правцу стварања ефикасног система управљања заштитом и презентацијом непокретних културних добара (Гроб са спомеником Народног Хероја М. Хацића - Сврљиг, Стара Гуглова воденица - Нишевац, Грнчарска воденица - Сврљиг, Црква Св. Арханђела - Попшица и Зграда са апотеком – Сврљиг);

Очување квалитета ваздуха, воде, земљишта, смањеног утицаја буке, рационална потрошња природних и створених ресурса.

2.3. Просторни план подручја посебне намене Сићевачка клисура („Службени лист града Ниша“ бр.16/1995)

Граница овог плана поклапа се са границом Парка природе Сићевачка Клисура, проглашеног Уредбом о заштити („Службени гласник РС“ бр.16/2000). Обухвата предметно подручје површине око 210ха у појасу Сврљишких планина. За овај простор примењиваће се одреднице за режим III степена заштите.

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Територија општине Сврљиг смештена је у унутрашњем делу карпато-балканског планинског масива источне Србије. Захвата Сврљишку котлину са околним планинским узвишењима, протежући се преко више јасно издвојених географских целина.

Током алпске орогенезе на планском подручју издвојено је неколико тектонских јединица. Антиклинала Сврљишких планина, Курилова, Озрена и Девице са Тресибабом представљају издигнуте структуре рељефа. Насупрот њима стоје сврљишка и палилулска потолина и део сенонског тектонског рова на источном ободу Сврљишке котлине, као типична орографска структура. Формирање поменутих структурних јединица везано је за неколико маркантних раседних линија, нарочито за сврљишки и озренски расед. Жива тектонска активност у прошлости указује да се читава територија Источне Србије простира на лабилном терену, испресецаном бројним уздужним и попречним раседима. Зато се на основу досадашњих истраживања сеизмичности, шире подручје Сврљига сврстава у VII° MCS скале.

Геолошки састав обухвата стене различите старости и физичко-хемијских својстава. Пермски црвени пешчари распрострањени су на падинама Калафата. Мезозојски карбонатни комплекс представљен је кречњацима и доломатима од којих су изграђене Сврљишке планине, Тресисаба и јужни обронци Озрена и Девице, као и падине неогених седимената сврљишког и палилулског басена. Снажно су набрани, са различитим правцем пружања и падом слојева, а на теменима и заравњеним платоима планинских узвишења су карстификовани. Неогени седименти изграђују дно сврљишког и палилулског басена. Са свих страна опкољавају их мезозојски седименти, осим на ниским пресединама преко којих се везују са неогеним комплексима у нишкој и алексиначкој котлини. Квартарне наслаге представљене су углавном алувијалним и полувијалним наносима разноврсних шљункова и пескова. Највећим делом су присутне у долини Сврљишког Тимока и његових већих притока.

Дејством ерозивних сила на иницијалну тектонску основу створена је рељефна структура са неколико *геоморфолошких целина*, које улазе у састав сложеног система композитне долине Сврљишког Тимока. У оквиру ње се издвајају: Сврљишка котлина, клисура Ждрело, Палилулска котлина, Сврљишка клисура и Књажевачка котлина. Сврљишку котлину, као најмаркантнији део композитне долине, окружују високе Сврљишке планине, Калафат и Тресисаба.

Полифазно усецање површи и тераса условило је знатну хоризонталну и вертикалну рашчлањеност рељефа. Због ршчлањености рељефа и хетерогеног литолошког састава неогених седимената долази до појаве клижења земљишта. Најактивније урвинско подручје је у селу Грбавче. Поред тога, запажена су клизишта на северним падинама Грамаде, као и у долини Сливовичког потока и Изворске реке и у атару Бурдима и Периша.

Климатске карактеристике одређене су атмосферском циркулацијом, положајем унутар карпато-балканског планинског лука и рељефом, који преко надморске висине, експозиције падина и правца пружања планинских венаца утиче на модификовање појединих елемената климе. Високи планински венци Сврљишких планина и Калафата спречавају веће продоре ваздушних маса са југа, из долине Јужне Мораве, а продоре континенталних ваздушних маса са севера, из влашко-пантијског басена, задржава било Тресибабе. Изолованост од утицаја ваздушних маса суседних области условило је појаву жупног климата у нижим котлинским пределима, док се са повећањем надморске висине поступно осећају утицаји субпланинске климе.

Успостављањем вертикалног термичког градијента између средње месечних и годишњих температура ваздуха са Метеоролошке опсерваторије у Нишу за период 1991-2009 године, срачунате су оријентационе месечне и средње годишње температуре. Средња годишња температура у Сврљигу је 11,1°C, јануар је најхладнији зимски месец са 0,0°C, а јули најтоплији летњи месец са температуром од 21,7°C, те је средња годишња амплитуда 21,7°C.

Тресибаба, Калафат и њихови обронци имају средњу годишњу температуру између 9 и 10°C, док се Сврљишке планине одликују субпланинском климом са средњом годишњом температуром од 6 до 8°C. На Сврљишким планинама негативне средње месечне температуре, поред јануара, имају децембар и фебруар. Средње јулске температуре се крећу од 16 до 18°C.

Средње температуре по годишњим добима значајне су за развој пољопривреде и крећу се од 1°C за зимски период до 20,7°C за летњи. Због споријег загревања ваздуха у пролеће, вегетациони период на планинама отпочиње тек почетком маја и траје до прве половине октобра. Овакав ток температура указује да је јесен незнатно топлија од пролећа, док вегетацијски период од априла до септембра има средњу температуру од 17,8°C, што је веома повољно за сетву, напредовање и сазревање пољопривредних култура.

Количина падавина креће се од 593 mm у Сврљигу до преко 1000 mm на највишим деловима Сврљишких планина. Снег је редовна зимска појава. Снежни покривач преко 1 cm. дебљине у Сврљишкој котлини просечно се годишње задржи око 40 дана, а дебљи слој од 20 cm преко 20 дана. На нижим надморским висинама снежни покривач образује се у просеку половином децембра и траје до почетка марта, а на планинама од половине новембра до почетка априла, па чак и маја.

На основу глобалних кретања ваздушних маса у источној Србији, може се закључити да највећу частину има локални кошавски ветар, као и северозападни и западни ветар. На правац ових ветрова утиче рељеф, који каналише њихов правац дувања. Локални кошавски ветар пипада северном квадранту и по честини дувања у току године заостаје само за ветровима из западног квадранта.

Наведени климатски и метеоролошки показатељи представљају еколошке смернице за даље планирање простора у циљу очувања еколошког капацитета, и то у смислу: намене и изграђености простора, аерације, избора енергената за опремање насеља, озелењавања и очувања животне средине и природног пејзажа.

У *хидрографском погледу* издвајају се две целине. Првој припада виша планинска кречњачка зона Сврљишких планина и Тресибабе са карактером крашке хидрографије, а другој нижи делови котлинског рељефа и обронци Калафата, изграђени од језерских наслага и пешчара, који имају све карактеристике издани у вододрживим теренима.

Према карактеру издани и могућем начину захватања, ресурси подземних вода могу се поделити на врела и изданске воде. Врела на вишем котлинском побрђу, која истичу на

контакту кречњака и неогених седимената, представају најзначајније резерве подземних вода. Она су поређана у једном кружном низу око Сврљишке котлине. Најчешће се јављају на висини од око 500 m. Међу издашнијим врелима истичу се она на северним падинама Сврљишких планина: Румењак, Белоињско, Преконошко, Црнољевичко, Округличко и Гулијанско врело. У источном делу котлине су мања два врела, на јужним падинама Тресибабе истичу се Доње и Горње врело, као и врела код Драјинца, Лалинца и Сливја.

Изнад ове зоне сталног истицања крашке издани, ређе се јављају контактни крашки извори, чија је издашност некада била довољна за потребе веома развијеног високопланинског сточарства. За раседне зоне везана је појава термоминералних извора.

Највећи део планског подручја гравитира сливу Сврљишког Тимока, сем западног дела који припада у сливу Горње Топонице и даље сливу Јужне Мораве.

Средњи месечни водостаји и протицаји указују на један максимум протицаја у марту и минимум у септембру.

Деструктивно дејство површинских падавинских вода огледа се у наглашено присутном рецентном ерозивном процесу. Бујични водотокови проузрокују сваке године знатне материјалне штете јер поткопавају обале, видно односе земљиште, угрожавају и оштећују насеља и саобраћајнице, а поред тога испирају из земљишта хранљиве састојке.

Општа карактеристика свих *типова земљишта* је у томе да изискују мере у циљу побољшања плодности. Једна од најубичајенијих мера састоји се у продубљивању ораница уз истовремену калцификацију и уношење органских и минералних ђубрива.

Погодности фактора природне средине, а посебно климе са обиљем влаге, условиле су појаву разноврсног *биљног покривача*. Аутохтона, самоникла вегетација представљена је углавном ливадским и шумским зајењдницима, са израженом вертикалном зоналношћу.

Алувијалне равни су под шумама тополе, црне јове и врбе. Ове шуме не чине веће комплексе, већ се јављају у уском појасу поред корита реке, као појединачна или груписана стабла. Иза овог шумског појаса су станишта хидрофилних ливада и квалитетних трава, чији је део данас претворен у оранице и повртњаче под кукурузом и разним врстама поврћа. На биљне фораације алувијалних равни, на вишим терасама и нижим површима у котлинама, надовезују се шуме храста сладуна и цера.

На кречњачким површинама изнад појаса шума сладуна и цера, распрострањене су букове шуме које у већим комплексима нарочито настајују северне ерозије дубоко усечених долина. Стабла су углавном изданачка и закржљала. Насупрот њима, букове шуме на кречњачком одсеку Сврљишких планина су са релативно добрим склопом и данас чине економски највредније шумске комплексе. Четинарске шуме јављају се у виду новоподигнутих засада.

Пашњачке површине формирају се на кречњачкој и силикатној подлози. Пашњаци на кречњачкој подлози имали су и имају највећи економски значај за развој сточарства, а нарочито пашњаци на Сврљишким планинама, који се убрајају у најквалитетније површине у Србији. Посебна вредност травних површина Сврљишких планина је у томе што су за њих везана станишта лековитог биља (кадуља, жалфија, хајдучка трава, мајчина душица), по чему је овај крај на далеко познат.

Основу *фауне* чине медитерански, субмедитерански, средњеевропски и средњобалкански ендемски типови са незнатним примесима источноевропских врста. Природна фауна је доста проређена, што је основни разлог да су рептили - сиви гуштер, зелени гуштер, змије отровнице (поскок, шарка), белоушка, слепић и др. најбројнија фауна овог краја. Од крупне ловне дивљачи највише је заступљена срна, дивља свиња и зец, док су вук и лисеца још увек стално настањени по брлозима Сврљишких планина. Фауна птица је богата и разнолика, а посебно су карактеристични сури орао и јаребица камењарка са стаништем на високим стенама планинског гребена. Фазан и пољска јаребица се, и поред лова, још увек налазе у великом броју у равничарским пределима и побрђу.

Демографске прилике на подручју општине Сврљиг су незадовољавајуће. На територији општине Сврљиг, према попису из 2011. године живи 14.224 становника, а релативна густина насељености износи 28.54 ст/км².

Кретање броја становнишка у периоду од 1948-2011. године карактерише континуирани тренд смањења становништва. У односу на 1948. годину, када је у општини живело 32.282 становника, број становника је опао у 2011. години на 14.224 становника.

Релативна густина насељености на територији општине Сврљиг је доста мала, далеко испод просека Нишавског округа и Централне Србије. У 2011. години износила је 28.54 ст/км², што је испод просека како за Републику Србију (80.59 ст/км²), тако и за Нишавски округ (136.83 ст/км²).

У свим насељима густина насељености је изузетно мала. Највећа је у насељу Сврљиг и 2011. године је износила 1.625 ст/км². Сва остала насеља имају веома малу густину насељености - испод 30 ст/ км².

Предметне Треће измене и допуне Просторног плана обухватају део катастарске општине Грбавче у оквиру које се налази истоимено насеље. Према Попису из 2011. године у насељу Грбавче живи 428 становника, што је за више од три пута мање у односу на Попис из 1948. године, када је било 1591 становника. Релативна густина насељености на територији КО Грбавче 2011. године износи 14.66 ст/ км².

У оквиру обухвата Трећих измена и допуна Просторног плана нема насељених места, становника, као и објеката *јавних служби*.

Обухват Трећих измена и допуна Просторног плана дисецира једноколосечна регионална *железничка пруга* (Ниш)-Црвени Крст-Зајечар-Прахово-Пристаниште која је у експлоатацији и која није електрифицирана. Кроз подручје пролази тунелски.

Подручје са источне стране преко катастарске парцеле 8531/1 у КО Грбавче, (преко које се уједно остварује излаз на јавну површину) тангира *Државни пут I б реда број 35*, који се простире правцем север-југ из правца Ниша према Књажевцу и који пролази кроз територију општине Сврљиг у дужини од око 22км.

Такође, подручје са источне стране тангира планирани магистрални гасовод.

Постојећа *туристичка и рекреативна понуда* није довољно развијена и афирмисана, а још је мање организована и повезана, како у самој Општини тако и са суседним општинама у Нишавском, Пиротском и Зајечарском округу. Скромну туристичку инфраструктуру претежно користи локално становништво, а потенцијали за развој су недовољно искоришћени. Туристички нису довољно вреднована и културолошки коришћена културна добра и природне вредности планског подручја, док су објекти народног градитељства и традиционалних заната углавном напуштени и у стадијуму пропадања. Ван општинског центра готово да не постоје садржаји угоститељства, трговине и сервиса релевантних за развој туризма.

Контрактивне зоне (у зависности од близине иницијативних простора) од великог су значаја за обим туристичког промета. У првој зони (граница удаљености од локалитета туристичке понуде до 30 км), од које се очекује највећа дисперзија туриста, налазе се три већа насеља: Ниш, Бела Паланка и Књажевац. У другој зони, коју карактеришемо као зону продуженог викенда (до 60 км), налазе се насеља: Лесковац, Пирот, Зајечар, Алексинац, Сокобања Бољевац, Бабушница и већи број локалних центара. Анализиран екстерни фактор се мора посматрати у склопу укупног развоја окружења, тако да сви наведени емитивни центри као могући извори туристичке тражње, имају низак животни стандард становништва, које стога није адекватна циљна група за пикник и викенд туризам.

Без обзира на повољне могућности за развој туризма у Општини може се извести констатација да је туризам незаступљен на овим просторима. Узрока има више, а најважнији су: недостатак одговарајуће инфраструктуре и смештајних капацитета, комунална неуређеност, неизграђена водоводна и канализациона мрежа и сл.

Највећи *загађивачи ваздуха* на подручју су моторна возила без одговарајућих уређаја за пречишћавање издувних гасова, коришћење застарелих технологија у индустрији и

производњи, (индустрија је слабо развијена тако да њен утицај на нарушавање квалитета ваздуха није велики), неконтролисано спаљивање различитих материја, као и загађења из индивидуалних котларница - кућних ложишта, која нарочито у зимском периоду имају штетно дејство на квалитет ваздуха.

Велики проблем представља *одлагање отпада* на дивљим депонијама на великом броју локација, поред путева и у приобаљу река. Депонијски гас, који настаје приликом физичког, хемијског и биолошког процеса разградње комуналног отпада, угрожава квалитет ваздуха у близини депоније, док неразградива материја утиче на загађеност тла и водног земљишта.

На планском подручју главни загађивачи буком су саобраћајнице и саобраћај који се одвија на њима.

Ризик од настанка хемијског удеса при транспорту, према подацима Међународне организације за рад (ILO), износи 35% од укупног ризика.

Неконтролисана антропогена активност у шуми често доводи до изазивања пожара, што само по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. Пожари су честа појава, а како је глобална температура из годину у годину све већа, опасност од пожара је све извеснија.

У оквиру обухвата Трећих измена и допуна Просторног плана нама заштићених природних и културних добара.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Основни циљ Трећих измена и допуна Просторног плана је промена намене земљишта из шумског и пољопривредног земљишта у грађевинско.

Он представља дефинисање планског основа који ће омогућити стварање просторних услова за одрживи развој општине Сврљиг, уз развој привреде, посебно туризма и функционалну интеграцију Општине у шире окружење.

Основни циљ просторног развоја је разрађен кроз серију међузависних приоритета односно посебних циљева, и то:

- обезбеђење услова за просторно уређење и изградњу;
- планско усмеравање и контролисано ширење грађевинског земљишта;
- спровођење привредних трендова у актуелним околностима и одговарајућим потребама домаћег и иностраног капитала;
- стварање амбијента и услова за подстицај привредног развоја;
- подизање степена урбанизације у деловима који су лоцирани уз магистралне и регионалне путне правце, уз које је потребно да се усмери изградња нових привредних зона – паркова и логистичких центара;
- стварање просторних услова за формирање зона пословања, спорта и рекреације, становања и осталих намена;
- интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности, што подразумева стварање просторних услова за модернизацију изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност са другим деловима у Републици Србији и стварању нових и јачању постојећих функционалних веза;
- обезбеђење услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена (пре свега привредних комплекса, зона спорта и рекреације, пословања, становања и осталих намена);
- развој саобраћајне, техничке и социјалне инфраструктуре, у првом реду повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма – побољшањем квалитета путне мреже и опремањем комуналном инфраструктуром туристичких локалитета;

- стварање препознатљивог регионалног идентитета уз просторни развој туризма базираном на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности и развоју постојећих и нових спортско-рекреативних садржаја и туристичке инфраструктуре, уз интегрисање у ширу туристичку регију у Републици Србији;
- активирање природних и антропогених туристичких потенцијала, као и организација и промоција туристичких аранжмана обједињавањем туристичке понуде Региона;
- очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса;
- обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности (посебно развоја туризма и рекреације), развој насеља и реализације инфраструктурних система;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта у заштити простора и одрживом развоју локалних заједница, уз обезбеђивање вишег квалитета живљења ради задржавања локалног становништва и подстицања насељавања подручја и то превасходно развојем туризма и развојем мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга;
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја;
- успостављање принципа супсидијарности, јавно-приватног партнерства и веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.
- утврђивање смерница и основа за измену и допуну важећих и израду нових планских документа, као и даљу разраду на нивоу техничке документације;
- усаглашавање политике развоја са подручјима у окружењу;

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Треће измене и допуне Просторног плана базирају се на принципима: уређења и коришћења простора утврђеним Законом о планирању и изградњи и другом законодавном регулативом; одрживог развоја; рационалног коришћења земљишта; усклађивању економских, социјалних и еколошких аспеката развоја и потреба; вертикалној и хоризонталној координацији у смислу успостављања веза различитих нивоа планирања и уређења простора; као и на информисању, сарадњи и координацији између локалних иницијатива и планова са регионалним и државним.

Просторни план потребно је изменити и допунити услед: објективних разлога до којих се дошло детаљнијим теренским истраживањима, као и приликом спровођења, нарочито у делу обухвата грађевинског земљишта.

Главне активности уређења простора односиће се на очување природног стања и унапређења туристичко-рекреативне опремљености простора и на унапређење комуналне опремљености и боље повезаности на приступну путну мрежу.

Предметним изменама потребно је рзарадити могућност формирања грађевинске енклаве за пословне и радне зоне, јавне намене - спортско рекреативни центри и остале намене - туризам и угоститељство.

Уређење простора и изградња у њему, прецизираће се нацртом Просторног плана.

Треће измене и допуне Просторног плана израдиће се на растерским топографским картама, уз коришћење дигиталних ортофото снимака и катастарских подлога.

За потребе израде Трећих измена и допуна Просторног плана приступа се изради стратешке процене утицаја плана на животну средину

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Очекују се следећи како општи тако и непосредни ефекти планирања у погледу унапређења начина коришћења простора:

- обезбеђење планског основа којим се резервише простор за изградњу у оквиру измена и допуна Просторног плана;
- омогућавање планског развоја у условима контролисаног коришћења простора;
- планским решењима биће утврђено коришћење, уређење и заштита простора у функцији спровођења смерница и циљева развоја утврђених релевантном документацијом;
- предложена решења биће усмерена ка максималној искоршћености ресурса и капацитета, уз превазилажење постојећих ограничења у простору, унапређење фактичког стања и усклађивања државног и локалног интереса;
- установљавање и успостављање одговарајућих режима коришћења простора са циљем спречавања конфликта у простору, могућих последица негативних утицаја на окружење;
- планским решењима биће утврђено коришћење, уређење и заштита простора у циљу остваривања континуитета развоја и афирмације простора, уз поштовање постојећег стања изграђености, локалних интереса, постојећих ресурса и компаративних предности као и превазилажењем и унапређивањем затеченог стања;
- непосредни подстицај за привредни развој подручја и обезбеђивање већег степена функционалне интегрисаности у оквиру планског подручја;
- ефекти планираних решења треба да подстакну активирање привредних и осталих садржаја везаних за просторне потенцијале као и развој и промоцију пословања;
- ефекти планираних решења имају за циљ подстицај привредних активности и предузетништва предузимањем мера за унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености локације, уз промовисање и развој туризма, традиционалног и модерног угоститељства, праћеног развојем сектора услуга;
- циљеви и концепција развоја у области пословања су обезбеђење просторних, саобраћајних и инфраструктурних услова за дугорочни привредни развој;
- развојна улога у смислу стимулативног фактора којим се обезбеђује економски просперитет и демографска стабилност;
- јачање привредне конкурентности и територијалне кохезије након реализације које ће утицати на подизање инвестиционе привлачности окружења.